

ДОБРО НАЧАЛО

Стойко Божков

Въпросът за традицията и новаторството е един от възловите проблеми на марксистко-ленинската естетика. Той пронизва всички страни на нашето изкуство от миналото и съвременността и правилното му научно решаване подпомага неговите бъдещи завоевания.

Изнесените доклади задълбочено и многостранно разгледаха в теоретически и в исторически разрез въпросите за традицията и новаторството. Изказванията доразвиха много страни на проблема. Не може да не изтъкнем обаче, че начинът, по който бе организирано и реализирано обсъждането, не можа достатъчно да създаде необходимите предпоставки за разгръщане на творческа размяна на мнения. Докладите бяха представени едва в навечерието на обсъждането и нямаше възможност да се подготвят изказвания по конкретно поставените в тях въпроси. Въпреки това, с изказванията си другарите засегнаха значителен брой нови страни на проблема и на литературата, особено на съвременната литература, с което допринесоха за доразвиване на засегнатите в докладите мисли.

Обсъждането показва колко е наложително да се организират творчески дискусии по основните въпроси на нашата теория, ако искаме да се предвижим напред.

Нямам намерение да правя обобщение и преценка на докладите и изказванията. Искам само да споделя някои мисли, които възникнаха у мене докато се провеждаше обсъждането.

Не може да не се отбележи необходимостта предварително да са изяснени между нас понятията, когато се поставя на разглеждане такъв важен теоретичен въпрос. Във връзка с това трябва да държим сметка, че въпросът за традицията и новаторството, колкото и стар да е, днес има своето актуално значение преди всичко като проблем на научната разработка на социалистическо-реалистическия метод. Поставянето му е свързано с научното разкриване богатствата на художествените ценности, създадени върху основата на социалистическия реализъм, с определяне на тяхното място в естетическото развитие на човечеството или на определена литература. От друга страна, то е свързано с правилното развитие на изкуството, респективно на художествената литература, с оглед да отразява пълнокръвно героя-строител на новия живот и с това да облекчава движението на човека към комунизма. Това беше добре изтъкнато в доклада на Ал. Обретенов. Нашата цел е да си изработим научен критерий за новаторския характер на социалистическия реализъм в българската литература и изкуство, за неговото богатство и многообразие, да обясним от какво се опре-

делят те, да разкрием неговата дълбока и неразривна връзка с всичко ценно, което е създадено в миналото.

До тук, струва ми се, всички сме на едно мнение. Дойдем ли обаче до конкретното разглеждане на явленията, настъпва голямо разнообразие във възгледите, в оценките.

В своя доклад Г. Цанев направи богат преглед на проблема за традицията и новаторството в класическата наша литература. Той доразви своите досегашни схващания по много въпроси и очерта многообразната картина на художественото развитие. Когато разгледа съвременната литература обаче, той, за да очертае новаторските явления в нея, спомена само няколко имена на млади писатели. Не искам да подценявам нито Радичков, нито Ст. Цанев — не се касае до тяхното творчество, но според мен научният подход изисква в случая да се постъпва по-другояче: преди всичко да се посочи богатството на художествени ценности, многообразието в съвременната ни литература като типична новаторска черта на нейното социалистическо-реалистично направление.

Всяко истинско произведение на изкуството е ново и неповторимо, новаторско. И всеки читател има правото да си избира любими творци и творби. Когато обаче искаме научно да подходим към литературните явления, ние не можем да ги ценим само според вкуса си. Трябва да търсим по-обективни научни критерии и да не се задоволяваме само с изтъкване на един или едни писатели, когато епохата, времето е създало плеяда. Особено важно за нас днес е да подпомагаме многостранното развитие на художествената литература.

Ние през последните години направихме много в проучването на генезиса на социалистическия реализъм в българската литература, посочени бяха връзките му с класическото ни наследство и по-специално с критическия реализъм и революционния романтизъм.

Напоследък се поставя въпросът и за обогатяването на социалистическия реализъм от символизма (в областта на формата). Това е един много сериозен въпрос, към чието разрешение трябва да се пристъпва задълбочено и много конкретно. Преди всичко ние не сме още проучили добре писателите, които сами наричат себе си символисти. Направиха се проучвания върху Д. Дебелянов. Какво остана у него от символизма? Аз съм съгласен с общата оценка на символизма като течение, направена в доклада, но по отношение на конкретно посочената му роля в творческото развитие на Смирненски смятам, че не е прав. Разкрива се възможност да се разкъсва формата от съдържанието.

Необходимо е да проведем специални обсъждания на тези въпроси. Те имат пряко отношение към съвременния литературен процес.

При разглеждането на проблема за традицията и новаторството в социалистическия реализъм най-съществено значение има въпросът за комунистическата партийност. Писателят е призван чрез таланта си да утвърждава новия бурно развиващ се живот, героиката на строителите, на революционерите-борци. Ленин, като насочва вниманието си към непрестанното откриване на новото, което се създава от работническата класа и селяните, предупреждава, че постоянно трябва да се проверява доколко това ново е комунистическо.

При нашето обсъждане ние до голяма степен само декларативно се докоснахме до този въпрос, който в борбата за истински идейна и високохудожествена литература заема първенствующо положение. А от неговото

правилно решение се определят научните основи на преценките на съвременните литературни явления, на новаторството и лъженоваторството.

Тук се говори за новаторството като за новост в литературата, за традицията — като традиционност. Често при това се имаше предвид новаторството във формално-изобразителния материал, без достатъчно да се обуславят художествените явления от историческата обстановка, която ги поражда.

Трябва да се подчертае обаче, че и в докладите, и в изказванията се прояви искрено и честно стремжът да се търси научната истина, да се допринесе за нейното разкриване, за нейното поставяне в служба на по-нататъшното обогатяване и разцфтяване на нашата художествена литература.